

Hampig Sasunyan: Bir Ermeni teröristin utanç verici öyküsü

Diplomatik Gözlem, 12 Şubat 2022
Dr. Ferruh DEMİRMEN

Ermenistan ile normaleşme haberi günümüzde yeni bir gelişme olarak medyaya yansımış iken Hampig Sasunyan adlı Ermeni teröristin serbest bırakılması ile gün ışığına çıkan utanç verici bir öyküyü mercek altına alalım.

Hampig Sasunyan, Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'ı 28 Ocak 1982'de sokakta, trafik ışığında katleden Ermeni terorist (foto). Arıkan'a 15 mermi sıkılmıştı, ve suç ortağı Krikor Saliba adlı bir Ermeni genci idi. Saldırı sonucunda Sasunyan polis tarafından tutuklandı; 2 yıl süren dava sürecinde 3 Ermeni kökenli avukat Sasunyan'ı savundu. 18 Ocak 1984'te mahkeme Sasunyan'ı milliyete ve nefrete dayanan suikast ("özel durum") suçuyla 1. dereceden müebbet hapse mahkum etti. Dava bir kamu davasıydı, ve hüküm ileride şartlı da olsa tahliye imkânını tanımyordu. Saldırgan Saliba izini kaybettirdi ve yargılanmadı, Lübnan'a kaçtı. [\[1\]\[2\]](#)



Başkonsolos Kemal Arıkan, 28 Ocak 1982.

Katliamın hemen ardından JCAG (Ermeni Soykırımı Adalet Komandaları) adlı Ermeni terör örgütü cinayeti üstlendi. FBI'ya göre 3. bir suç ortağı daha vardı; ancak bu nokta aydınlanmadı.

Washington Büyükelçisi Şükrü Elekdağ katliamı "ahlaksızca, alçakça ve ödleğe" olarak niteledi; şehit eşi Nuran Arıkan

sıkılan kurşunların sadece eşine değil, bütün Türk ulusuna ve dünya insanlığına sıkıldığını belirtti; Başkan Reagan dahil ABD yönetimi ve politikacıları cinayeti kınadı.

Ermeni terör örgütleri

Arıkan'ı öldürdüğünde 19 yaşında olan Sasunyan AYP (Ermeni Gençlik Federasyonu) adlı kuruluşun üyesiydi; cinayeti JCAG adına işlemişti. Saliba gibi Beyrut'ta doğmuş; daha sonra 13 yaşında iken 1977'de ailesi ile birlikte ABD'ye göç etmiş, Ermeni nüfusunun yoğun olduğu Los Angeles bölgesine yerleşmişti. JCAG, ARF (Devrimci Ermeni Federasyonu, diğer adıyla Taşnaklar) örgütünün terör uzantısıydı, ve eylemleri için gereğince AYP üyelerini kullandı.

JCAG ve ASALA ("Ermenistan Kurtuluşu Gizli Ermenistan Ordusu") çeşitli ülkelerde yürüttükleri terör eylemleriyle 31'i diplomat olmak üzere 58 Türk vatandaşının ölümüne yol açtı (foto). Yabancılar dahil en aşığı 70 kişi yaşamını yitirdi, 524 kişi yaralandı.

Bombalama dahil 110 silahlı aldirıyı içeren ASALA/JCAG eylemleri 1998'e kadar devam etti. Amaç bağımsız bir Ermenistan kurmak, sözde Ermeni soykırımın Türkiye tarafından tanınmasını ve tazminat ödenmesini sağlamak, doğu Anadolu'nun 6 vilayetini de içeren "Büyük Ermenistan" için çalışmak, ve Türklere eskiye dönük intikam almaktı.



ASALA/JCAG tarafından öldürölen Türk diplomatları.

Eylemler 1973'de Arıkan'ın selefi Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve yardımcısı Bahadır Demir'in öldürölmesiyle başladı. [3] Suikastı düzenleyen 78 yaşındaki Gorgen Yanıkyan saldırıdan 6 ay sonra müebbet hapis cezasına mahkum oldu; 1984'de Ermeni asıllı Kalifornia valisi George Deukmeyer tarafından şartlı serbest bırakıldı; bir ay sonra 88 yaşında kalp sektesinden öldü.

İlk tahliye girişimleri

Tutuklanmasının hemen ardından Sasunyan ARF ve kilise dahil Ermeni toplumundan sürekli destek gördü; destek sadece ABD'den değil, çeşitli ölkelerden geldi. Sadece 2 yıllık dava sürecinde 500 bin dolarlık bağış topladı. Sasunyan hapiste ARF amblemini koluna dövme yaptırdı. AYF Sasunyan gibileri terorist olarak görmediğini, onları fedai ve kahraman olarak gördüklerini ilan etti. Başta Mark Geragos olmak üzere Ermeni kökenli avukatlar Sasunyan'ın serbest bırakılması için seferber oldular.

Ancak bu noktada aşılması gereken bir engel vardı: milliyete dayanan 1984 mahkumiyet kararı tahliye olanağını ömür boyu dışlamıştı. Ermeni tarafı Kalifornia'da 9. Federal İstinaf Mahkemesi'ne başvurarak 26 Ekim 2000'de milliyete dayanan hükmün feshedilmesini başardı. Feshin gerekçesi, jürinin JCAG örgütünün cinayeti işlediği haberini "uygunsuz" olarak "mahkeme dışı" bir kaynaktan öğrenmiş olduğu iddiasına dayanıyordu. Bu gerekçeyle tahliye mümkün olabilecekti. [4]

Oysa bu asılsız bir gerekeydi; zira suç açıkça milliyete dayanan bir nefet suçuydu.

Tahliyeye yönelik 2. önemli gelişme 18 Ekim 2002'de Sasunyan'ın suçunu itiraf etmesi ve Arıkan ailesinden özür dilemesiyle gerçekleşti. Bu itiraf karşılığında "özel durum"un kaldırılmasıyla savcılık şartlı da olsa, Sasunyan'ın 25 yıllık mahkumiyetten sonra, 2007'de, tahliye edilebileceğine hüküm verdi. [5] Bu "pazarlık" sonucu Sasunyan tahliyeye bir adım daha yaklaşmıştı.

Bu aşamada gerçek tahliye için 2 ana işlem gerekiydi: (1) Kaliforina eyaleti "Tahliye Kurulu"nun şartlı tahliye kararı alması, (2) Kalifornia valisi'nin bu kararı onaylaması.

Sasunyan'ın avukatları 2006'da [6] başlamak üzere 2010, 2013 ve 2015'de [7] müvekilleri için şartlı tahliye talebinde bulundular. Türkiye tarafından Washington Büyükelçiliği hukuk müşaviri ve zamanın Los Angeles Başkonsolosu Tahliye Kurulu duruşmalarına gözlemci olarak katıldılar. 2015 duruşmasına Türk hükümeti yetkilileri, Türk dostu Amerikalı politikacılar, 1982-84 davasının savcısı, Los Angeles polis şefi, ve ATAA (Türk-Amerikan Dernekleri Asemblası) dahil birtakım Türk-Amerikan kuruluşları tahliye karşıtı yazılı ifade sundular.

2006'daki duruşmada Sasunyan "Los Angeles 5'leri" olarak tanınan JCAG grubunun üyesi Dirgram Berberian'ın şirketinde güvenlik görevlisi olarak çalıştığını itiraf etti. Avukatı Mark Geragos Türk tarafınca sunulan mektuplarda "soykırım"dan söz edilmediğinden şikayetçi oldu. Savcı cinayetin önceden planlandığını, Türklere karşı nefret duygularından kaynaklandığını ve Sasunyan'ın Ermeni toplumu tarafından bir kahraman olarak görüldüğünü belirtti.

Sonuç olarak 2006-2015 döneminde Tahliye Kurulu şartlı tahliye talebini reddetti. Gerekçe, serbest bırakılması durumunda Sasunyan'ın toplum için risk teşkil edeceği inancı idi.

Türk tarafı tahliyeye karşı çıkarken Ermeni toplumundan tehditler geldi. Büyükelçilik hukuk müşaviri 2010 tahliye duruşmasına iki polis refakatında zırhlı arabayla gitti. [2]

14 Ağustos 2016'da Tahliye Kurulu duruşmasında Sasunyan yine suçundan pişmanlık duyduğunu dile getirdi, özür diledi. Kurul temsilcileri ("komiserler") Sasunyan'ın sözlerine sempati duydu da, Los Angeles Bölge Savcılığı tahliyeye karşı çıktı, ve tahliye talebi yine reddedildi. Duruşmaya Washington Büyükelçisi Nabi Şensoy'un bir mektubu sunulmuştu, ve Büyükelçilik hukuk müşaviri ve Los Angeles Başkonsolosu duruşmaya gözlemci olarak katıldılar. Ermenistan hükümeti de tahliyeyi destekleyen mektup göndermişti.

İpler kopuyor

Tahliye Kurulu 14 Ağustos 2016'daki duruşmasında gelecek duruşmanın 4 yıl sonra olacağına karar verdiyse de, bu kararı izleyen ilk toplantı 4 ay sonra, 14 Aralık 2016'da gerçekleşti. Bu aşamada durum belirgin olarak Sasunyan'ın lehine dönüşmeye başladı.

Duruşmadan önce Türkiye adına Mevlut Çavuşoğlu, Bekir Bozdağ, Washington Büyükelçisi Serdar Kılıç, Türkiye Barolar Başkanı Metin Feyzioğlu ve TASC (Türk-Amerikan Yönlendirme Komitesi) Yönetim Kurulu üyesi Ergun Kırlikovalı Tahliye Kurulu'na mektuplar gönderdi, Türkiye'nin mağdur statüsünün tanınmasını ve duruşmalara 2 Türkiye hükümeti temsilcisinin kabulunu talep ettiler. [8]

ABD Adalet ve Dışişleri Bakanlığı ortak düzenledikleri, 9 Aralık 2016 tarihli bir mektupla Türk tarafının isteklerine destek oldular; ABD'nin terör hususunda hassas olduğuna dikkat çektiler.

Ne ki, bu başvurulara karşın Türkiye'nin mağdur statüsü kabul görmedi.

Los Angeles Başkonsolosu duruşmaya katılmak için 2 federal Gizli Servis personeli refakatında Los Angeles'den San Francisco'ya ve yakındaki hapisaneye geldi; hapisane kapısından geri çevrildi; gözlemci olarak bile kabul edilmedi. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın aracılığı ile Büyükelçilik hukuk müşavirinin katılmasına son dakikada izin verildi; ancak yine gözlemci olarak, ve söz hakkı olmaksızın.

Sasunyan'ın avukatı Mark Geragos müvekkilini rahatça savunabildi; dahası, konuşmasında ATAA'yı hiç önemsenmeyecek bir STK olarak küçümsedi; Ermeni terörü üzerine kitap yazan Prof. Michael Gunter'i açıkça aşağıladı ("a paid hack hired by ATAA"); Tahliye Kurulu komiserleri kitabın "tamamen konu dışı" olduğunu belirterek Sasunyan'a arka çıktı.

Duruşmada Sasunyan yine suçundan pişmanlık duyduğunu, AYF üyesi olduğunu, ancak suç ortağı Saliba'nın aksine kendisinin ARF ve JCAG ile bir ilişkisi olmadığını iddia etti; serbest kalması durumunda iş teklifleri aldığı Ermenistan'a gidebileceğini belirtti. Mark Geragos, tahliye edildiği takdirde müvekkilinin toplum için bir tehlike oluşturmayacağını savundu.

Oysa Sasunyan'ın JCAG örgütü ile ilişkisi inkâr edilemezdi. İki yıllık dava sürecinde cezaevinde tanıştığı bir mahkume suç ortağı Saliba ve kendisinin Arıkan'ı JCAG örgütünün talimatı üzerine öldürdüklerini itiraf etmişti. [1][6] Daha sonra cezaevinde göğsüne ARF dövmesi yaptırmıştı, ve ARF (Taşnak Partisi), JCAG'ın siyasi koluydu. Kaldı ki, suikastten hemen sonra JCAG cinayeti üstlenmişti.

Sasunyan 2012'de bir askeri Ermeni dergisine ("Hay Zinvor") yazdığı mektupta Ermenistan'a geldiğinde vatani için çarpışmaktan çekinmeyeceğini, Ermenistan sınırlarını (Dağlık Karabağ'ı kasten) koruyacağını belirtmiş, 2. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanya'sına hizmet eden ARF mensubu Garagen Nazdeh and Drastamat Kanayan (Dro)'ya övücü atıfda bulunmuştu. Dergi, Sassounyan'ı JCAG örgütünün bir neferi olarak tanıtmıştı. [9]

Duruşmada Sasunyan Arıkan'ı bir basın toplantısında "Ermeni soykırım"ını inkâr ettiği için katlettiğini itiraf etti. Ağabeyisi "Harry" de daha önce Arıkan'ın evine alev bombası atmıştı; ama her nasılsa Sasunyan'ın bundan haberi yoktu. Geragos da Taşnak Partisi'nin Ermenistan'da artık "marjinal" kaldığını ileri sürdü.

Bölge Savcılığı Sasunyan'ın savunmasını inandırıcı bulmadı, şartlı tahliyeye karşı çıktıysa da, Tahliye Kurulu şartlı tahliye kararı aldı. Tahliye Kurulu için bu bir "ilk" idi, ve Sasunyan için 14 Aralık 2016 duruşması önemli bir başarı idi.

Tahliyede duraklama

Tahliye kararı, şartlı da olsa, ABD hükümetinin tepkisini çekti. ABD Adalet ve Dışişleri Bakanları ortak kaleme aldıkları 28 Mart 2017 tarihli yeni bir yazıyla serbest kalması durumunda Sasunyan'ın Türk görevlilerine veya vatandaşlarına yine saldırıda bulunabileceğini belirttiler, Tahliye Kurulu'nun tahliye kararını gözden geçirmesini talep ettiler, ABD'nin terör hususundaki hassasiyetine, bir yabancı diplomatın ABD topraklarında suikastı durumunda suçlunun ömür boyu mahkumiyeti gerekliliğine dikkat çektiler.

Bu aşamada sonuç Kalifornia valisine kalmıştı. 15 Mayıs 2017'de Kalifornia valisi Jerry Brown şartlı tahliye kararını onaylamadı. [10] Açıklamasına göre nedeni, ABD hükümetinin tahliyeye karşı olmasıydı. ATAA ve TASC dahil birtakım Türk-Amerikan sivil kuruluşları vali Brown'a tahliye karşıtı mektup yazmışlardı.

29 Haziran 2018'de Tahliye Kurulu Ermeni tarafından gelen yeni şartlı tahliye talebini geri çevirdi. Bu, 2006'dan bu yana şartlı tahliye isteğinin 6. kez reddedilmesiydi. Duruşmaya Los Angeles Başkonsolusu ve Büyükelçilik hukuk müşaviri gözlemci olarak katıldılar.

Tahliye gerçekleşiyor

27 Aralık 2019’da durum yine Sasunyan’ın lehine dönüştü. Tahliye Kurulu’nu temsil eden 2 komiser, Bölge Savcılığı’nın itirazına karşın yeniden şartlı tahliye kararı aldı. [\[11\]\[12\]](#) Duruşmada Türk tarafı gözlemci olarak bile temsil edilmemişti. Sasunyan’ın 2012’de “Hay Zinvor” dergisine yazdığı mektup, ve ayrıca Türk tarafının lehine olduğu anlaşılan, Phillip Reager adlı bir yabancından gelen başka bir mektup, Sasunyan’ın avukatının itirazı üzerine delil olarak kabul görmedi.

Sasunyan duruşmadan önce birtakım kişi ve gazetelere, Bayan Arıkan’a ve Türkiye hükümetine pişmanlığını dile getiren mektuplar yazmıştı; kilise dahil Ermeni tarafından destek mesajları almıştı. Mektupların arasında “*The California Courier*” haftalık gazetesi ve Ermeni lobisinin yakın dostu, ABD politikacısı Adam Schiff’e gönderdiği mektup vardı. Mektuplarda ABD Kongresi’nde alınan “soykırım” kararlarının bu konuda şiddet içermeyen, “barışçıl” bir çözüm olduğu belirtilmişti. Bu bilgiler Tahliye Kurulu komiserlerinin sempatisini çekti.

Bayan Arıkan’a ve Türkiye hükümetine gönderilen mektuplarının tüm içeriği, hangi yolla gönderildikleri, ve hedeflerine ulaşip ulaşmadığı hakkında bir açıklama yoktu.

Bir Tahliye Kurulu komiseri sorgulama sırasında Sasunyan’a, “Türkiye hâlâ soykırımı tanımadı, doğru mu?” diyerek tarfgirliğini veya cehaletini sergiledi.

Tahliye Kurulu’nun şartlı tahliye kararından sonra TASC ve ATAA gibi Türk-Amerikan dernekleri Kalifornia valisi Gavin Newsom’a mektup yazarak valinin tahliye kararını geri çevirmesini istediler. [\[13\]](#) Büyükelçilik hukuk müşaviri özel bir randevuda valiye aynı telkinde bulundu.

Vali Newsom 25 Mayıs 2020’de tahliye kararını onaylamadı. Onaylamamanın nedeni, Sasunyan’ın 2012 yılında sarfettiği aşırı milliyetçilik ifadeleri ve tahliyesinin toplum için risk teşkil edeceği görüşüydü. [\[14\]\[15\]](#)

Türkiye Dışişleri Bakanlığı yaptığı yazılı açıklama ile Newsom’un kararını memnuniyetle karşıladığını ifade ederken ANCA-WR (Amerika Milli Ermeni Komitesi- Batı Bölgesi) örgütü Newsom’un tutumuna sert tepki gösterdi. [\[16\]](#)

14 Ağustos 2020’de Sasunyan’ın avukatları Los Angeles İl Yüksek Mahkemesi’ne başvurarak Newsom’ın red kararına itiraz etti, ve mahkeme Newsom’ın kararının “keyfi ve kaprisli” olduğuna hüküm vererek 24 Şubat 2021’de red kararını iptal etti. [\[17\]](#) Tahliyeye yeniden yol açılmıştı.

Ancak vali bu kararı temyize sevkedebilirdi. Soru, bunu yapacak mıydı?

Bu kritik aşamada Newsom’ın seçimle valilikten geri alınması gündeme gelmişti. Newsom, seçimlerde güçlü ANCA-WR örgütünün desteğini almak için 10 Mart 2021’de yaptığı bir açıklamada yargının tahliye kararını temyize taşımayacağını ilan etti; açıklamayı doğrudan ANCA-WR’e hitaben yaptı. [\[18\]](#) Bu kararla durum belirgin bir şekilde Türk tarafının aleyhine dönmüştü, ve Sasunyan’ın tahliyesine prensip olarak engel kalmamıştı.

ANCA-WR memnun idi, [19] ve seçimde valiyi destekleyeceğini açıkladı. [20] Sonuç olarak Newsom seçimi kazandı, ve valilikten geri alınması başarısız kaldı.

Newsom'un son açıklamasının ardından Adalet Bakanı Abdülhamit Gül tahliye kararını kınadı. ABD Dışişleri Bakanı Anthony Blinken 11 mart 2021'de bir bildiri yayımlayarak Newsom'un son kararının "derin hayal kırıklığına" yol açtığını belirtti; ABD'nin terör konusundaki hassas tutumuna dikkat çekti; Bayan Arıkan ve Türk Dışişleri mensuplarına taziye mesajı gönderdi. [21]

TASC, TADA (İftiralara Karşı Türk Birliği) gibi Türk-Amerikan ve Azeri kuruluşları Newsom'a fikrini değiştirmesi ve temyize gitmesi yönünde mektup kampanyası açtı. Ayrıca ABD Adalet ve Dışişleri Bakanlıkları'na gönderilen bir mektupla hükümetin olayı kınamanın ötesinde, somut önlem alması teşvik edildi. [8][22]

Zira Sasunyan Kalifornia eyaleti tarafından serbest bırakılsa bile, federal yasa kapsamında ABD hükümetinin Sasunyan'ı tutuklaması ve yargılaması mümkündü. Bir yabancı diplomatın ABD topraklarında öldürülmesi bu olanağı mümkün kılıyordu. [23]

Ne ki, ABD hükümeti buna yanaşmadı, pasif kaldı, kınama tepkisi sözde kaldı.

Bu arada TASC'ın düzenlediği bir websitesine Ermeni teröristleri tarafından katledilen Türk diplomatlarının ailelerine yönelik tehdit ve aşağılama mesajları geldi. [8]

Tahliye sonrası

Newsom'un son kararının ardından her ne kadar Sasunyan serbest bırakıldıysa da, tahliyenin tam tarihi, ne şekilde gerçekleştiği, ve tahliye sonrası nerede olduğu hususunda bilgi yoksunluğu yaşandı. Medyada bu noktada haber yoktu. ABD yasalarına göre Sasunyan'ın serbest bırakılmasının ardından Göçmenlik ve Vatandaşlık Bürosu'na bağlı "ICE" adlı bir kurumun nezareti altında sınır dışı edilmesi gerekiyordu.

Ne ki, "ICE" websitesinde "Sasunyan" altında bir arama yapıldığında bir sonuç alınmadığı gibi, ABD hükümetinden de bu yönde bir açıklama yoktu.

Belirsizlik devam ederken 29 Ekim 2021'de âniden teröristin Ermenistan'da olduğu haberi geldi (foto). Haberin kaynağı ARF örgütünün "Batı," yani Kalifornia şubesi idi. [24]

Haberde 58 yaşındaki Sasunyan Ermeni toplumuna hitaben, mahkumiyetinden yaklaşık 40 yıl sonra Ermeni topraklarına ayak bastığından inanılmaz sevinç duyduğunu bildiriyor, bu süreçte kendisine destek verenlere derin şükranlarını iletliyordu. Mesajında işlediği cinayete ilişkin bir pişmanlık ifadesi veya sinyali yoktu. Mart ayından itibaren nerede olduğuna dair de bir açıklama yoktu.

Serbest bırakılmasının ardından Sasunyan büyük bir olasılıkla bir süre Ermeni toplumunun himayesi altında Kalifornia'da yaşadı; sonra "ICE" nezaretinde sınır dışı edildi.

Politik etkenler

Sasunyan'ın serbest bırakılmasında politik etkenlerin ve baskıların rol oynadığı yadsınamaz. Bu noktada ilk akla gelen, başta ANCA-WR olarak Kalifornia'daki Ermeni lobisinin rolü. Mektup kampanyaları ve parasal bağışlar yoluyla Sasunyan'a destek vermenin yanı sıra lobinin bir şekilde Tahliye Kurulu üyelerini, Kalifornia valisini, ve hâttâ bir olasılıkla Los Angeles İl Yüksek



Hampig Sassounian, gençlik günleri ve bugün.

Mahkemesi yargıçlarını etkilemiş olduklarını tahmin etmek zor değil. Ermeni hükümeti ve kilisesi de bu yönde faaliyet gösterdi.

Lobinin en belirgin etkisi, seçimle valiliğinin tehlikeye girdiği bir dönemde vali Newsom'a destek vermek ve bu şekilde valinin 2019 tahliye kararını istinaf mahkemesine taşımamasını sağlamaktı. Bu aşamadan sonra ANCA-WR ile Newsom arasında sıcak dostluk yaşandı (foto); vali büyük bir jest

olarak Los Angeles'deki Tolerans Müzesi'nde "Holokost ve Soykırım Eğitimi Komisyonu" kurdu. [\[25\]](#) Bunu yapmakla sözde Ermeni soykırımının Kalifornia'da okul müfredatına sokulmasına destek verdi.



Vali Gavin Newsom (ortada, uzun boylu) ve ANCA-WR mensupları, Ekim 2021.

ATAA ve TASC gibi Türk STK'ları, sonuncusu hariç, Tahliye Kurulu duruşmalarına yazılı "mağduriyet beyanı" sundu; Washington Büyükelçiliği'nin hukuk müşaviri ve çok kez dönemin Los Angeles Başkonsolosu duruşmalara Türkiye'yi temsilen katıldılar. Ancak katılım söz hakkı olmaksızın, gözlemci olarak idi. Söz hakkı olmamasının sebebi, Türkiye bu duruşmalarda mağdur taraf olarak görülmemiştir; gözlemci

olarak katılımlara bile "nezaket" bağlamında izin verilmişti.

2019'daki son kritik duruşmaya Türkiye'nin gözlemci olarak bile katılamamasının sebebi, Sasunyan'ın avukatlarının birtakım manevraları, ABD hükümetinin Türk tarafına olan eski desteğinin kesilmesi, ve bunun sonucu olarak Tahliye Kurulu'na olan etkinliğinin kesilmiş olması vardı. Tahliye Kurulu bir şekilde Sasunyan lehine tarafgir davrandı. Türkiye hükümeti mağdur görülmediği için Türk tarafı duruşma tarihi hakkında doğrudan değil, dolaylı yoldan, bölge savcılığı aracılığı ile bilgilendirildi. Duruşmaya gözlemci bağlamında katılmak ve hâttâ bir "mağduriyet beyanı" sunmak yönünde Türk tarafının önceden haberi olmadı.

Ayrıca tahliye duruşmaları genellikle her 3 yıl aralıkla yapılması gerekirken, Sasunyan'ın tahliye duruşmaları çok kez daha kısa aralıklarla yapıldı.



Vali Gavin Newsom ve ANCA-WR Yönetim ve Yürütme Kurulu Başkanları, Ekim 2021.

Federal hükümet 2017-18 yılına kadar ABD Adalet ve Dışişleri Bakanlık'ları Tahliye Kurulu'na Türkiye'yi destekler mesajlar iletmişti. 2019'da bu destek kesildi; Türk tarafından gelen mektuplara karşın hükümet vali Newsom'un 10 Mart 2021'deki temyize gitmeme kararından sonra Sasunyan'ı tutuklayıp federal yasa kapsamında yargılama yoluna gitmedi; kınama ile yetindi; pasif kalmayı yeğledi. Tahliye sonrasında hükümetten Sasunyan'ın nerede olduğuna

ve ne zaman sınır dışı edileceğine dek bir açıklama da yoktu.

ABD hükümetinin tutumuna ilişik olarak, anımsanmalıdır ki, 2018-2019 yıllarında ABD-Türkiye ikili ilişkileri Suriye krizi ve S-400 füze anlaşmazlığı nedeniyle soğuk bir döneme girdi. 2019 yılı sonlarında ABD Kongresi'nde "Ermeni soykırımı"ni tanıyan art ardına 2 karar alındı (H.Res.296 ve S.Res.150). "Soykırım"ı tanımak Senato için bu bir "ilk" idi. Ayrıca Temsilciler Meclisi'nde Türkiye karşıtı bir yaptırım ve Tayyip Erdoğan ve ailesinin servetinin ifşasını öngören bir tasarı (H.Res.4695) kabul gördü.

Böyle bir atmosfer büyük bir olasılıkla ABD hükümetinin son yıllarda Sasunyan olayına ilişik tutumunu olumsuz etkiledi. Bu noktada ABD Başkanı Joe Biden'ın Ermeni toplumuna yakınlığının rolü de olmuş olabilir. Biden Newsom'ın seçim kampanyasına büyük destek verdi.

Yargısal etkenler

Sasunyan'ın serbest bırakılmasında yargısal etkenlerin rolünün altı çizilmeli. Yukarıda belirtildiği gibi, bu bağlamda en önemli gelişmeler, 9. Federal İstinaf Mahkemesi'nin 26 Ekim 2000 tarihli kararıyla milliyete dayanan hükmün feshedilmesi ve Arıkan ailesinden özür dilemesiyle Sasunyan'ın 18 Ekim 2002'de 25 yıllık mahkumiyetten sonra şartlı tahliyeye hak kazanması oldu.

Sasunyan'ın lehine diğer yargısal gelişme, Los Angeles İl Yüksek Mahkemesi'nin vali Newsom'ın tahliye red kararını 24 Şubat 2021'de iptal etmesi oldu.

Bu arada Kalifornia'daki ceza evlerinin kalabalık ve şartların zâlim olması nedeniyle ABD Yüksek (Anayasa) Mahkemesi'nin 2011'de aldığı bir kararla şartlı tahliye kolaylaştırıldı. [26] Bunu takiben bir federal mahkemenin 10 Şubat 2014'de aldığı kararla müebbet hapis cezası almayan, en aşağı 25 yıl hapisteye kalmış ve 60 yaşını doldurmuş mahkumların gerekirse serbest bırakılması ön görüldü. Daha sonra çıkan ve 1 Ocak 2021'de yürürlüğe giren bir kanunla asgari mahkumiyet süresi 20 yıla ve yaş sınırı 50 yıla indirildi. [27]

Sasunyan bu kararlardan tabiatıyla faydalandı. Özellikle Los Angeles İl Yüksek Mahkemesi'nin vali Newsom'ın tahliye red kararını iptal eden 24 Şubat 2021 tarihli kararı, bu son gelişmelerle ilişkilendirilabilir. Öte yandan şu da var ki, 2000 ve 2002 yargı kararları olmasaydı Sasunyan bu son yargı gelişmelerinden faydalanamayacaktı. Zira bu takdide ömür boyu mahkumiyet bu faydalanmayı imkânsız kılacaktı. 2019 duruşmasına kadar da Sasunyan'ın tahliyesi küçük bir olasılıktı.

Şehit ailesi

Kemal Arıkan 1978'de Los Angeles'e Başkonsolos olarak atandığında Ermenilerin yoğun olduğu bu bölgenin kendisi için hayati risk taşıyacağı öngörüsüyle iki çocuğunu daha önceki görev yeri Avustralya'da bıraktı. Bu endişesinin nedeni, selefi Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ve yardımcısının 1973'de Ermeni teröristleri tarafından öldürülmesiydi. Kendisinin de teröre kurban olacağı içine doğmuş gibiydi; çocuklarını bu riske sokmak istemedi.

Şehit eşi Nuran Arıkan eşinin katlinden sonra Avustralya'ya çocuklarının yanına gitti; 2 yıllık dava sürecinde Los Angeles'e gelerek mahkemede tanıklık yaptı. Savcı Lael Rubin'in ifadelerine göre tanık olarak sâkin, onurlu tavrıyla jüri heyetinde büyük etki bırakmıştı; bir ara göz yaşlarına dayanamamıştı. Tanıklığının peşinden Avustralya'ya, çocuklarına döndü, inzivaya çekildi, bir daha evlenmedi; kendisi ve çocukları psikolojik gözlem altına alındı. Doktorlarının önerisi üzerine Kalifornia'daki tahliye duruşmalarına katılmama kararı aldı; zira bu takdirde eşinin katili ile göz göze gelecekti.

Şüphesiz yok ki, inzivaya çekilmesinin başka bir nedeni, çok yakın geçmişte, 1980'de, Avustralya'da 2 Türk diplomatın JCAG tarafından öldürülmüş olmasıydı. Kendisini ve ailesini Ermeni terörüne daha fazla hedef yapmak istemedi.

Bayan Arıkan şehit eşi olarak bizzat olmasa da vekili yoluyla Sasunyan'a ilişik duruşmalara katılsaydı tahliye sonucu değişik olabilir miydi, sorusu akla geliyor. Zira kendisi ve çocukları resmen mağdur statüsüne sahipti. 2000 ve 2002 yargı duruşmalarına vekili yoluyla katılsaydı sonuç gerçekten değişik olabilirdi; ancak sadece Tahliye Kurulu duruşmalarına katılmasının değişik sonuç vereceği şüpheliydi. Zira 2021 yılına gelindiğinde Kalifornia'daki politik ve yargısal gelişmeler Sasunyan'ın lehine idi.

Sonuç

Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'ı öldüren Hampig Sasunyan cinayetinden 39 yıl sonra serbest kaldı; 2006-2019 döneminde 8 Tahliye Kurulu duruşmasında gündeme gelen şartlı tahliye taleplerine 6 red, 2 onaylama kararı alındı. Bu süreçte Türk hükümeti ve hukuk müşavirleri, ATAA, TASC ve TADA gibi Türk-Amerikan dernekleri, ve 2018'e kadar ABD hükümeti, tahliyeye karşı çıktı; bu arada aşırı Ermeni gruplarından tehdit mesajları geldi. Katilin şartlı tahliyesinde politik ve yargısal atkenler büyük rol oynadı.

Sasunyan'ın serbest bırakılması ile Arıkan cinayetinde adalet yerini bulmadı; aksine, adalet ihlâl edildi. 39 yıllık mahkumiyetinin sonunda terrorist özgürlüğüne kavuştu; Arıkan ailesi döktüğü göz yaşları ve çektiği ıstırap ile kaldı. Söz konusu cinayet açıkça milliyete dayanan bir nefret suçuydu, ve ABD federal yasa çerçevesinde ömür boyu hapis cezası gerekiyordu; bu gerçekleşmedi.

Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Tanju Bilgiç'in belirttiği gibi, tahliye, terörizme taviz veren bir olguydu. [28]

Sasunyan tahliye sürecinde cinayete yönelik pişmanlığını dile getirdiyse de, bu söyleminde samimi olduğu söylenemez. 2021 Ekim ayı sonunda Ermenistan'da serbest olduğuna dair yayınlanan haberde teröristin ifadesi ve görünümünde bir pişmanlık işareti yoktu. Tersine, bir kahramanlık havası vardı. Oysa serbest kaldıktan sonra dünya kamu nezdinde pişmanlığını ifade etmesi ve Arıkan ailesinden özür dilemesi çok daha inandırıcı olurdu; bunu yapmadı.

Tahliye sürecinde dile getirdiği pişmanlık ifadeleri, avukatlarının yönlendirmesi ile sadece bir taktik uygulamasıydı. Şimdi Dağlık Karabağ'da çatışmalara katılmayacağını kim temin edebilir?

Sasunyan'ın utanç verici öyküsü, kanlı JCAG/ASALA terörünü hatırlatması açısından Türkiye için büyük önem taşıyor. Bu terörün güdülenmesinde 1915 Ermeni Sevk ve İskân ve sonrasında yaşanan trajik olaylardan intikam almak vardı. Hedefte olan Türkiye Cumhuriyeti idi; ve en cazip kurbanlar yurt dışında görev yapan Türk diplomatları idi. Kemal Arıkan gibi bir Türk diplomatın "soykırım"ı inkâr etmesi suikast için yeter bir nedendi. Sasunyan tahliye duruşmalarında bu hususu çok kez dile getirdi.

Bir ironidir ki, "soykırım"ın "inkâr" edilmesi ifade özgürlüğü altında korumada iken Arıkan, bu özgürlüğün kutsal bir hak olarak tanındığı ABD'de öldürüldü.

Diğer bir ironi, 2006 Tahliye Kurulu duruşmasında olduğu gibi, Sasunyan'ın avukatı Mark Geragos'un Türk tarafından gelen mektuplarda "Ermeni soykırım"ından söz edilmediğinden (ve dolayısıyla özür dilenmediğinden) şikayet etmesiydi. Bu şekilde hiçbir hukuksal dayanağı olmayan "soykırım," hukuk bağlamında yapılan bir duruşmada sanki bir gerçek gibi lânse edildi; itiraz eden olmadı, olamadı. Diğer Tahliye Kurulu duruşmalarında da "soykırım" sanki bir gerçek gibi söz edildi.

Ancak en acı ironi şudur ki, 1915 olayları ve sonrasında Doğu Anadolu'da ve Kafkaslar'da Müslüman halkı Ermeni halkından çok daha fazla mağdur olmuş, ve bu mağduriyette Ermeni çetelerinin mezalimi ve sivil halka yönelik etnik temizlik hareketleri büyük rol oynamıştır. Bu konunun ayrıntıları bu yazının kapsamının dışında.

Yukarıdaki gerçekler ışığında gündemde olan Ermenistan ile "önkoşulsuz" normalleşme girişiminin ne ölçüde mantıklı olduğu ciddi olarak sorgulanmalıdır. Diaspora'ya yakınlığı ile bilinen Ermenistan Başbakan Nikol Paşinyan 10 Ağustos 2020'de'da, Sevr Antlaşması'nın 100. yıldönümünde, bu antlaşmanın hâlâ hüküm sürdüğünü ileri sürdü. [29] Bu iddianın arkasında tazminat ve toprak talepleri var. Ve daha 9 ay önce, 24 Nisan 2021'de, Paşinyan alışlagelmiş "soykırım" iddialarını dile getirdi. [30]

Normalleşme durumunda bu hasmâne tutum devam edecek mi?

Şehit diplomatların kanları ve geride kalan aile fertlerinin vicdan acıları günlük, kısa vadeli siyasi çıkarlara feda edilmemeli. Şehit diplomatlar öldürüldü; ancak susturulmadı; sesleri tüm dünyaya duyurulmalıdır. Bunu en iyi yapacak olan Türk hükümetidir. "Soykırım" suçlaması asılsız bir iftiradır; gerçeğe ilgisi yoktur.

Kayda değer ki, Ermenistan şehit diplomatların öldürülmesi ile ilgili olarak Türkiye'ye herhangi bir taziye mesajı göndermemiştir.

Aşırı Ermeni unsurları günümüzde bile rahat durmuyorlar. Los Angeles yakınlarında bir Türk lokantası geçtiğimiz Kasım ayında 2 Ermeni bozguncusu tarafından “Türkleri öldüreceğiz” tehditleri ile saldırıya uğradı. [31] Saldırganlar ırkçılığa dayanan nefret duygusuyla hareket ettiklerini itiraf ettiler. Bu bölgede Azeri Türkleri de geçtiğimiz Temmuz'da radikal Ermeni unsurları tarafından taciz edildi, yaralanmalar oldu. Bu arada bir Türk dostu ABD'li avukata tehdit geldi, ve Boston şehrinde bir Türk profesörü, elindeki Türk bayrakları ile 3 Ermeninin saldırısına uğradı.

ANCA Ermeni örgütünün eski başkanı Murat Topalyan yasadışı patlayıcı maddeleri depolama ve makineli tüfeklere sahip olma suçuyla 2001 yılında federal hükümet tarafından 37 ay hapis cezasına çarptıldı. [32] Murat Topalyan günümüzde Kalifornia'da Ermeni toplumunda saygıyla anılan bir kimse. Prof. Dr. Stanford Shaw ve Prof. Dr. Justin McCarthy gibi “Ermeni soykırımı” söylemini kabul etmeyen yabancı akademisyenlerin yakın geçmişte tehdit edildikleri de anılardadır.

Türk hükümetinin Ermeni terörü konusunda günümüzde atacağı en önemli adım, Ankara'da uygun bir yerde şehit diplomatları saygıyla anan bir anıt dikmek ve ziyarete gelen yabancı diplomatları bu anıta yönlendirmek. Bu şekilde küçük çapta da olsa, Erivan'daki Soykırım Anıtı'na bir karşılık verilmiş olur.

Referanslar

[1] Bilâl N. Şimşir, 2000, *Şehit Diplomatlarımız (1973-1994)*, 1. Kitap, Bilgi Yayınevi, s. 459-497.
<https://www.amazon.com.tr/%C5%9EEH%C4%B0T-D%C4%B0PLOMATLARIMIZ-1-2-Bilal-%C5%9Eim%C5%9Fir/dp/9754949247>

[2] Hampig Sassounian: An Archetypal Example of Contemporary Armenian Terrorism.
<https://library.ourtask.org/hampig-sassounian-an-archetypal-example-of-contemporary-armenian-terrorism/>

[3] Assassination of Los Angeles Turkish Consul General Marks 46th Anniversary of modern-day Armenian Terrorism.
<https://www.ataa.org/press-releases/assassination-of-los-angeles-turkish-consul-general-marks-46th-anniversary-of-modern-day-armenian-terrorism>

[4] Hampig Sassounian May Qualify for Parole.
<https://asbarez.com/hampig-sassounian-may-qualify-for-parole/>

[5] Sassounian Gets Life with Parole for Assassination in Sentencing Deal.
<http://www.metnews.com/articles/sass102102.htm>

[6] Hampig Sassounian's Parole Hearing, 2006.
<http://www.tallarmentale.com/sassounian-transcript.htm>

[7] California Parole Board Denies Parole to JCAG Terrorist Hampig “Harry” Sossounian.

<https://www.turkishnews.com/en/content/2015/02/11/california-parole-board-denies-parole-to-jcag-terrorist-hampig-harry-sassounian/>

[8] Stop Terrorist Parole.

<https://stopterroristparole.org/Hampig>

[9] *Armenian Soldier*: The End of My Struggle is Victory.

<https://stopterroristparole.org/assets/a6-hay-zinvor-sassounian-article-.pdf>

[10] California Governor Jerry Brown Denies Parole for Armenian Terrorist Hampig Sassounian.

<https://www.ataa.org/press-releases/california-governor-jerry-brown-denies-parole-armenian-terrorist-hampig-sassounian>

[11] Hampig Sassounian granted parole.

<https://en.armradio.am/2019/12/30/hampig-sassounian-granted-parole/>

[12] State of California, Board of Parole Hearings, CDC Number C-8840, Dec. 27, 2019.

<https://media.gvwire.com/wp-content/uploads/2021/03/11144302/Sassounian-C88440-2019-12-27.pdf>

[13] Urge California Governor Gavin Newsom to Deny Parole to Terrorist Hampig Sassounian.

<https://www.change.org/p/california-governor-urge-california-governor-gavin-newsom-to-deny-parole-to-terrorist-hampig-sassounian>

[14] Gov. Newsom Rejects Parole for Sassounian.

<https://mirrorspectator.com/2020/06/04/gov-newsom-rejects-parole-for-sassounian/>

[15] California Governor Newsom Denies Parole for Sassounian.

<https://www.ataa.org/press-releases/california-governor-newsom-denies-parole-for-sassounian>

[16] ANCA-WR ‘Deeply Troubled’ with Newsom for Denying Hampig Sassounian Parole.

<https://asbarez.com/anca-wr-deeply-troubled-with-newsom-for-denying-hampig-sassounian-parole/>

[17] Court reverses California Governor’s rejection of Hampig Sassounian parole.

<https://en.armradio.am/2021/02/26/court-reverses-california-governors-rejection-of-hampig-sassounian-parole/>

[18] Hampig Sassounian to be granted parole.

<https://www.panorama.am/en/news/2021/03/11/Hampig-Sassounian/2467342>

[19] Armenian Community, State Department Split Over California Release of Turkish Diplomat Assassin.

<https://gvwire.com/2021/03/11/armenian-community-state-department-split-over-california-release-of-turkish-diplomat-assassin/>

[20] ANCA-WR Supports Gov. Newsom in the California Recall Election.

<https://www.prnewswire.com/news-releases/anca-wr-supports-gov-newsom-in-the-california-recall-election-301369227.html>

[21] The Expected Parole of Hampig “Harry” Sassounian: US. Department of State, Press Statement.

<https://www.state.gov/the-expected-parole-of-hampig-harry-sassounian/>

[22] Turkish NGOs concerned over US governor's parole move.

<https://www.aa.com.tr/en/americas/turkish-ngos-concerned-over-us-governors-parole-move/2177101>

[23] 18 U.S. Code § 1116 - Murder or manslaughter of foreign officials, official guests, or internationally protected persons.

<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1116>

[24] Breaking: Hampig Sassounian Arrives in Armenia.

<https://www.arfwest.org/2021/10/29/breaking-hampig-sassounian-arrives-in-armenia/>

[25] Governor Newsom Launches Council on Holocaust and Genocide Education.

<https://asbarez.com/governor-newsom-launches-council-on-holocaust-and-genocide-education/>

[26] Brown, et al. v. Plata, et al., 563 U.S. 493 (2011).

<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/563/493/>

[27] Information about the Elderly Parole Program.

<https://prisonlaw.com/wp-content/uploads/2021/01/Elder-Parole-Nov-2020v2.pdf#:~:text=On%20February%2010%2C%202014%2C%20the%20federal%20three-judge%20court,hearing%20is%20listed%20on%20their%20Legal%20Status%20Summary>

[28] Türkiye'den Ermeni terörist Sasunyan'ın serbest bırakılmasına tepki.

<https://www.cnnturk.com/dunya/turkiyeden-ermeni-terorist-sasunyanin-serbest-birakilmasina-tepki>

[29] The Treaty of Sèvres continues to exist as a historical fact – Armenian PM.

<https://en.armradio.am/2020/08/10/the-treaty-of-sevres-is-a-historical-fact-armenian-pm/#:~:text=First%2C%20Pashinyan%20says%2C%20the%20Treaty%20of%20S%C3%A8vres%20was,for%20Central%20Asian%20territories%20of%20the%20Ottoman%20Empire>

[30] PM Nikol Pashinyan's Message on Armenian Genocide 106th Anniversary.

<https://en.armradio.am/2021/04/24/pm-nikol-pashinyans-message-on-armenian-genocide-106th-anniversary/>

[31] Two California Men Indicted in Hate Crimes Case.

<https://www.justice.gov/opa/pr/two-california-men-indicted-hate-crimes-case-alleging-they-attacked-family-owned-restaurant>

[32] Mourad Topalian.

https://en.wikipedia.org/wiki/Mourad_Topalian